

PRÆDIKENVEJLEDNINGER FRA ADVENT TIL PINSE ANDEN TEKSTRÆKKE

INDLEDNING. EN PRÆDIKEN-POETIK.

At der skal prædikes på søndag, det er i perioder det eneste og bedste svar, der gives i en præsts liv. Hvorfor søge og dyrke glæden i en tid med krig og splittelse? Fordi der skal prædikes på søndag. Hvorfor håbe, selv når alle dem, der har magt, vægrer sig ved et bruge den magt til gavn for klima, sundhed og fordragelighed imellem mennesker? Fordi der skal prædikes på søndag. Hvorfor løfte sig op over ævl og kævl og grus i dagligdagens tandhjul? Fordi der skal prædikes på søndag. Og hvorfor lade sig udfordre og inspirere af andres tanker, kunstneriske eksperimenter, oldgammel litteratur og spritnye tv-serier? Ja, fordi...

Skuespilleren Jeremy Strong blev i et interview spurgt om, hvordan han arbejder med de karakterer, han skal fremstille på scenen eller foran kameraet. Hans svar lød at han undersøger "How is this character in trouble, what does this character need and how badly do they need it". Lettere omskrevet kan de samme spørgsmål stilles til søndagens tekst. Hvad er nødvendigt at få sagt? Hvad er på spil her, altså hvilken form for "trouble" er evangeliet talt til på netop denne søndag?

Nogle gange går det strygende med at skrive. Fordi det ikke brænder på nogen steder. Det går let at skrive almindeligheder og snusfornuftige overvejelser på den ene og den anden side. Så er det om at begynde forfra og gøre det lette lidt mere svært. Der må være et anliggende, der må være noget i søndagens prædiken, som du selv har brug for at høre. En sten i din egen sko. Det er den kerne, det gælder om at finde ind til. Når den er på plads, er der noget at skrive ud fra, og søndagens prædiken begynder at finde sin form.

Den, altså formen, må tilpasses efter de perikoper, der tales om, og hvad, der skal siges. En prædiken kan være poetisk eller tekstnær, den kan være dagsaktuel eller mere katekismuspræget. Den kan have et gennemskrevet manuskript eller holdes frit efter stikord og forudgående overvejelser. Den behøver ikke levere statements og afsluttede svar, langt hellere må den åbne et rum hvor den, der lytter, kan bringe sin egen tilværelse i spil. Det rum kan udvides ved at inddrage et element udefra. Det kan være et digt, et billede eller noget

andet, der kan udgøre en stemme, som taler fra et andet sted. Så der er en flerstemmighed til stede, og prædikenen forhåbentlig undgår at blive unison, uigennemtrængelig og monoton.

SKUFFEDE FORVENTNINGER

FØRSTE SØNDAG I ADVENT. JESUS KOMMER TIL NAZARET

Luk. 4,16-30, Es. 42, 1-9, Rom. 13, 11-1

Første søndag i advent er en af kirkeårets strålende søndage. Adventskransen er på plads, der er måske skiftet alterlys og gjort ekstra ud af musikken. Måske sidder der også kirkegængere, som er kommet i dagens festlige anledning med forventninger om højtidssstemning og forskud på juleglæden. Uanset er der rigeligt med mørke i søndagens samling af tekster til at danne en baggrund, der får lyset til at skinne des klarere.

Esajas-profetien og evangeliets fortælling belyser hinanden og os, der i dag holder gudstjeneste. Det er som kinesiske æsker inde i hinanden, og nutidens gudstjeneste spejles i den synagogegudstjeneste, der gengives hos Lukas. Vi hører, ligesom fortællingens lyttere, en profeti fra for længe siden. Der er et "i dag", udtalt i fortiden, som angår fremtiden. Det svære er, at det ikke bare angår en fjern fremtid, som vi alligevel ikke har adgang til. Evangeliets "i dag" angår også nutiden og den umiddelbare fremtid, der begynder når dette øjeblik er forbi. Dette "i dag" står foran tilhørerne i synagogen i skikkelse af Jesus, men de kan ikke se det. Det, de ser, er én, de allerede kender. Det er Josef, tømrerens søn, og de er ikke indstillede på at få noget andet at vide.

Sådan går det ofte, når man på forhånd har dannet sig en mening. Så bliver forventninger til skuffede forventninger. Skuffelsen afslører at forventningen var fastlåst. Eller rettere, at det, som man selv tænkte på som en forventning med et fremtidsperspektiv i virkeligheden var en lukket forestilling, der skuede bagud. En forestilling, sat sammen af allerede kendte oplevelser og mønstre. Den forventning, som virkelig peger fremad, må have plads til det ubestemte og ukendte. Det kræver mod at stille sig dér. Ikke heltemod, men mod til hengivelse. Mod til at være åben over for noget, man ikke kender på forhånd. Hvor ofte sker der ikke at man alt for hurtigt gør sig færdig med det uafklarede, fordi det simpelthen føles ubehageligt. I samtale med et menneske, der tøver og famler efter ordene, kan trangen til at færdiggøre tankerækken eller sætningen være næsten uudholdeligt stor. Men hvis man virkelig ønsker at sætte sig ind i et andet menneskes livssituation, må man blive stående dér med sin nysgerrighed, åben for muligheden af at det måske slet ikke hænger sammen som forventet.

Adventstiden og den forestående juletid kan i mange hjem og mange hjerter være en farefuld færd mellem forventningerne til alt det, der arrangeres og planlægges, og fortidens erfaringer på godt og ondt. Alt det, der gik galt eller godt i fortiden kan lægge sig som en spændetrøje over det, som skal ske i fremtiden.

Det er en tanke værd, at epistlen beskriver mørkets gerninger konkret med et helt lille lastekatalog mens dyderne beskrives mere billedligt. Måske fordi dyderne er håbskategorier, der endnu mangler at få skikkelse af levede liv, mens lasterne er alt for velkendte erfaringer.

Måske kan den forestående juletid ligefrem bruges som et lille laboratorium, en eksistentiel træningslejr i at åbne sig for det ubekendte. En øvelse i at lade det, du møder, og måden, du møder det på, forkynde håb og lys. Uden at smide julen ud med badevandet, for højtider lever – også – af gentagelsen. Det er sådan alle de små handlinger, der i sig selv ikke betyder alverden, får deres dybe mening.

Man kan godt, i sympati med folkene fra Nazaret, synes at Jesus er lovlig hård ved dem. Er deres fejltagelse virkelig så slem? I Lukasevangeliets kommer Jesus til Nazaret kort efter sin dåb. Med tanke på hvad han selv har gennemgået i de fyrre dage, han var i ørkenen, hvor han i en anden forstand blev både brudt ned og bygget op, er det ikke meget han forlanger. De og alle vi andre må være parat til at slippe gamle forestillinger og forudfattede meninger for at gøre plads til det nye. I en tid, hvor polariseringen afkræver os hurtige svar og færdige meninger er det måske især vores forestillinger om "de andre", som kunne have godt af at blive brudt ned og bygget op igen, i lyset fra Esajas-ordene, som Jesus forkynnder i synagogen i Nazaret.

ORD UDEFRA

Den amerikanske digter Elizabeth Bishop (1911-1979) fanger i digtet "Oppe på femte" de betydningsfulde øjeblikke lige før morgen, mellem mørke og lys. Naboens hund og en stille fugl – levende væsener i et moment, der balancerer imellem "allerede" og "endnu ikke". Digtet slutter således ("han" refererer til hunden):

Han og fuglen véd at alting bliver besvaret,

alt taget hånd om,

ingen grund til at spørge igen.

– I går overdraget så let til i dag!

(En gårsdag jeg finder næsten umulig at løfte.)

At løfte gårdsagen ind i evangeliets "I dag!" er ikke nogen let opgave, i hvert tilfælde ikke for borgerne i Nazaret. Det er næppe blevet lettere for nutidens mennesker. Det, man troede at man kendte, må betragtes én gang til – hvad ser du?

Salmer:

74 Vær velkommen

87 Det første lys

78 Blomstre som en rosegård

--

Kirkesangbogen 814 Dag følger nat (eller fra salmebogen: 84, Gør døren høj)

86 Hvorledes skal jeg møde

80 Tak og ære være Gud

Citat: Elizabeth Bishop "Geografi III", oversat af Claus Handberg og Tine Demandt, forlaget Antipyrine 2023

VEJENE

3. SØNDAG I ADVENT. ZAKARIAS' LOVSANG

Luk. 1, 67-80, Es. 40, 1-8, 2. Kor. 4,5-10

Det er skønt at søge tilflugt i adventssøndagenes ro og dybde når det går løs med nisser, brunkager og juleafslutninger alle ugens øvrige dage. Tredje søndag i advent er bristefærdig af håb og forventning. Den længsel, der går som en sølvtråd igennem dagens tre læsninger, er næsten smertefuld. Mørket er tættest lige før lyset bryder frem, siger man. Jeg ved ikke om det virkelig er sådan eller om det bare er noget, man siger, som en lidt tom trøst. Til gengæld har jeg ofte erfaret at jeg spørger om vej, når jeg næsten er fremme ved det, jeg leder efter.

De to sidste adventssøndage før jul handler om Johannes Døberen. Fortællingen om Johannes går hos Lukas hånd i hånd med fortællingen om Jesu fødsel. Johannes' rolle som den, der går forud, begynder allerede her. Samtidig er Johannesfortællingen som en fordobling af julefortællingen. En fordobling, der lader os se dybder, nuancer, stigninger og intensiveringer.

Vi hører senere om Johannes at han lever afsondret i ørkenen, hvor han nægter sig selv anden føde end græshopper og vildhonning. Fra denne position prædiker han askese og omvendelse for sine tilhørere. Sådan er det ofte profetens lod at være den kantede, utilpassede, besværlige skikkelse. Misforstået og ugleset, indtil det ventede er indtrådt, det nye er sket, og de spor, der ledte derhen, aftegner sig.

Jack Keruacs "On the Road" hedder i Arne Herløv Petersens danske oversættelse "Vejene". En titel, som er mere poetisk, men måske også mere sand, eksistentielt set, for der er sjældent én vej. Vi færdes ad mange veje. I verden, i os selv, i vores historie og blandt mennesker. Fortælleren i Keruacs roman drives af en nærmest profetisk vision af "landet vestpå", vennen Dean er ham, der baner vejen og går forud. Han er profeten, en tvetydig skikkelse, som bevæger sig ind på ukendt territorium.

Det er profetens lod at gå ad stier, som før ikke var farbare. Mystikerens vej går igennem mørket, ind i mørkets hjerte. I al den juleglæde, som venter, er det måske kernen i disse stille søndage: At bære mørket. At holde det, udholde det, udforske det og indse at det ikke er uvenligt, snarere fløjsblødt og frugtbart. Det er som der står hos Paulus, "Vi er trængt, men ikke stængt inde" – mørket er hos os, men vi er ikke mørket. Vi går igennem mørket, men vi bliver ikke i mørket.

LÆNGSLEN

Det tyvende århundrede har ikke været godt ved de store utopier. De førte mennesker og samfund på vildveje ind i krig og totalitære regimer. I dag er vi på vagt over for den slags, og spørgsmålet er, om den længsel, der udtrykkes på denne tredje søndag i advent overhovedet vækker genklang. Kan man længes for lidt? For småt? Hvis vi kun længes på egne vegne, hvis al vores længsel er bundet til det materielle – som jo fylder så rigeligt i december – hvis mennesker er blinde og døve over for den dybere længsel, så bliver det svært at knytte forbindelsen til Zakarias' sang om at gå fredens vej.

Længes efter fred gør vi alle, nu mere end længe. Igen er ordene fra Korintherbrevet til trøst. Paulus taler om alt det, som rammer mennesker og får os til at ønske at det var anderledes. Lige dér, i den længsel, kommer Kristus til syne. Det er en almenmenneskelig erfaring, at livet i denne verden er skrøbeligt som et ubrændt lerkar, at trøst og håb er livsnødvendige, at mørket findes. Længslen efter noget andet er ikke et problem, der skal løses. Den er et vilkår, der binder os sammen som mennesker.

Adventssøndagens stilhed lader os mærke mørket og længslen. Og bedst som øjnene er ved at vænne sig til mørket, bryder lyset frem og det bliver jul.

ORD UDEFRA

"Udefra" er så meget sagt, for Ole Sarvig skriver ud af sin oplevelse af Kristus som nærværende i verden. Men han skriver også fra sit eget sted, fra mystikerens position som bærer af en særlig viden. (Mystikeren og profeten er beslægtede skikkelser).

Sarvig var optaget af Johannes af Korset (1542-1591). Den spanske munk skrev sit mest berømte digt Noche Oscura (da: Sjælens mørke nat) med tydelig inspiration fra Højsangen. Det urolige, længselsfulde "jeg" forlader sit hjem om natten for at søge den elskede; i traditionen tolket som sjælens møde med Kristus. Sådan går mystikerens vej igennem mørket, aldrig uden om det. "Kristus i kornet" kunne være set af sådan en urolig nattevandrende sjæl:

Jeg så kornet inat,
det drømmende korn,
alle menneskeslægters korn og aks
på disse marker.
Jeg så det i morges ved fem-tiden,
da Kristus kom,
den blege time, da børn fødes,
da brande bryder ud.
Det var så smukt. De sov så tyst.
Og Kristus gik som en måne gennem kornet.

I den afventende stilhed, svagt oplyst af månens kolde lys, leder adventstidens veje frem mod solopgangen i det høje.

Salmer:

78 Blomstre som en rosengård

Kirkesangbogen 889 Nu er det tiden (eller DDS 525 O Jesus morgenstjerne)

89 Vi sidder i mørke

--

77 O kom, o kom

64 Jeg vil mig Herren love

Kirkesangbogen 885 Hold håbet op (eller DDS 90 Op glædes alle)

Citat: Ole Sarvig "Kristus i kornet" fra samlingen "Jeghuset", Branners Forlag 1944

ILLUMINATIONER

JULEAFTEN. JESU FØDSEL

Es. 9,1-6a; Luk. 2,1-14/Matt. 1,18-25

Juleaften er et mysterium. Det virker selvfølgelig at Jesus skal fødes om natten, hvor verden føles en smule fremmed, og i midnatstimen, som er en slags nulpunkt imellem to døgn. Af samme grund burde man egentlig holde midnatsgudstjeneste julenat, men heldigvis er eftermiddagen så mørk at midnatsstemningen kan fremkaldes allerede før aftensmadstid.

Juleaften er magisk, forstået på den gammeldags måde, hvor bestemte handlinger tillægges en særlig kraft. Alle de handlinger, som familier og individer gentager med rituel nøjagtighed, tjener til at tilføre aftenen denne magi, uanset at optagetheden af sovsens tykkelse, tidsplanen, udsmykningen og koreografien i sig selv kan virke overfladisk og ligegyldig. Som gode lutheranere tror vi naturligvis ikke på magi, men nok på at ritualer bærer en kraft i sig. Alle anstrengelserne er en besværgelse af julefreden, som vi så gerne vil mærke denne aften, om så bare i nogle få øjeblikke. Så må larm – eller larmende ensomhed – trænge sig nok så meget på resten af tiden.

Fredsforskeren Isabel Bramsen taler om "fredens alvor". Hun har fortalt, hvordan hun før i tiden ofte blev mødt med smil og morsomheder når hun præsenterede sig som fredsforsker. Men ikke længere. Nu hvor krigens alvor fylder vores hjerter og tanker, får mennesker igen blik for fredens alvor.

For præcis 40 år siden, i julen 1983, blev den ene af de kirker, hvor jeg er præst, genstand for stor opmærksomhed. Julegudstjenesten fra Lundehus kirke blev transmitteret i Danmarks Radio og sognepræst Birte Andersen sammenlignede i sin prædiken den Pax romana, der herskede på Jesu tid, med den kolde krigs Pax americana i det vestlige del af verden. Nogle fredsaktivister var desuden mødt op til gudstjenesten som almindelige kirkegængere, hvorefter de på et aftalt tidspunkt rejste sig og lagde deres jakker, så deres t-shirts påtrykt "Nej til atomvåben" blev synlige. Selv om aktionen med t-shirtsene ikke blev vist på tv, vakte gudstjenesten stort røre. Seere og lyttere klagede, der blev arrangeret et vælgermøde og det endte som en sag mellem kirkeministeriet og Københavns biskop, da sidstnævnte ikke ville sanktionere præsten for sin prædiken og i øvrigt fastholdt at det slet ikke var en sag for ministeriet. Og således blev en gudstjeneste om fred til en strid om magt og myndighed. Egentlig meget rammende når man tænker på de magter og myndigheder, der også trænger sig på i læsningerne; krigsherrerne hos Esajas, Augustus og Kvirinius i Lukasevangeliets og den mere usynlige myndighed som udgøres af normer og moral i

Matthæusevangeliet. Fælles for disse magter er, at de påstår at opretholde freden, men afsløres af evangeliets fredsbudskab.

I denne jul, hvor billeder af krig fylder alle nyhedsflader, er der særlig god grund til at tale om fred. Om den fred, som er bundet til det, der skete julenat. Den fred som vokser ud af forsoning, tro, håb og kærlighed. Den fred, som kom til os udefra. Julenat satte Guds magt sig igennem i verden i skikkelse af et nyfødt barn. Sådan må fredens dybe alvor vise sig i anerkendelsen af menneskeligheden hos "de andre". Kun der findes en fred, som er mere end fravær af krig.

ORD UDEFRA

Julenat er også skabelse. Ethvert barn forandrer verden ved at blive født, men netop denne fødsel, hvor Gud gør sig til ét med sit skaberværk, er en nyskabelse af verden.

Signe Gjessings digtsamling "Illuminationen af alt" rummer ganske korte, sentensagtige digte, som er vildtvoksende og nærmest ustyrlige. Digtene er befolket af Stjernerne, Verden og Universet i dialog med et "jeg". Skabelsen er hele tiden til stede som en mulighed ved siden af andre muligheder:

universet falder lidt ned, men jeg kigger stadig intenst ud gennem det

(Verdens skabelse er første gang, vi er modige nok til at træde frem og fortælle om intet.)

Juleaften er som en portal ind til en anden måde at være til på, en anden måde at være i verden på. Et kig ud gennem universet. Hyrderne ser det på nattehimlen da den himmelske hærske synger for dem.

Og det er mere end et syn. Det er mere end en fornemmelse eller en indsigt. De skal rejse sig og gå, de skal finde et menneskebarn med fosterfedt og øjne, der endnu ikke har vænnet sig til at se på verden. De skal finde Maria, glad og udmattet efter fødslen, med mælk, der er ved at løbe til. Og Josef er vel også med, selv om man må inddrage Matthæusevangeliets fortælling, hvis han skal have sin

rolle i historien. Juleaften er så meget mere end følelser og stemninger. Uanset hvordan den fejres, om det er i selskab eller i ensomhed, om alt klappede eller der var ting, der mislykkedes; uanset hvad, så er alle, der fejrer julen og holder aftenen hellig med til at sætte et aftryk i verden. Og hver jul kommer med håbet om at det aftryk vil vare længe endnu, måske helt til påske.

Salmer:

94 Det kimer nu til julefest

103 Barn Jesus i en krybbe lå

--

104 Et barn er født

121 Dejlig er jorden

Citat: Signe Gjessing "Illuminationen af alt". Gyldendal 2023

MODERSKAB

JULESØNDAG. BARNEMORDET I BETLEHEM

Sl. 27,1-5; Rom. 3,19-22a; Matt. 2,13-23

Juletid betyder også Christmas Carols, som vi kender det fra myriader af julefilm og Disneys juleshow. Coventry Carol er dog noget andet. Den lyder som en blid vuggesang, men det er ikke Jesusbarnet, der synges for. Sangen stammer fra 1500-tallets England, fra et mysteriespil, der fortæller historien om barnemordet i Betlehem. I spillet er det tre mødre fra Betlehem, der synger for deres børn, som står i begreb med at blive nedslagtet af Herodes' soldater.

Det er en gruopvækkende fortælling, en fortælling om mørke kræfter, som forsøger at slukke det lys, som blev født ind i verden julenat. I omgangen med dén fortælling er det måske det eneste sted, man kan stille sig: solidarisk med de mødre og fædre, hvis børn bliver taget fra dem. Fuld af sorg og gru over myrderierne.

På sådan en baggrund kan det virke lovlig skematisk at lejligheden benyttes til at få placeret Jesus som flygtning og siden i Nazaret, så fortællingen kommer til at passe med profetierne, selv om det er vigtige og gode pointer, som det er værd at opholde sig ved. I den koptiske tradition har udlændigheden i Egypten vist sig fuld af liv. Ruten fra Betlehem, gennem Gaza til Sinai og videre mod Nilen er overleveret som fortællinger om underfulde hændelser. I små byer og klostre fortælles om en kilde, der sprang frem, en brønd, der blev velsignet, et dejtrug brugt af Maria eller at den nybagte mor hvilede sig ved netop dét træ. Fortællingerne minder om helgenlegender og skal nok ikke tages for mere end de er. Alligevel siger de noget om hvordan evangeliet altid er overskud og ødselhed. Evangeliet flyder simpelthen over, uanset hvor og hvordan det trænger frem.

Tilbage i Betlehem må vi spørge os selv, hvad den grumme fortælling skal til for. Hvorfor skal vi udsættes for den? Er der også her tale om at Matthæusforfatteren gerne vil

have tingene til at gå O-P op, så den både peger frem med Jesu død og tilbage på dødens engel, der gik forbi israelitternes huse. Dengang flygtede de ud af Egypten, nu er Egypten stedet hvor den lille familie finder ly, indtil de kan vende tilbage til Nazaret som fremmede og flygtninge.

Selv om alle disse spejlinger og refleksioner er på spil, må det være børnene, det handler om. Udsat er netop nøgleordet. Barnemordet viser udsatheden. Den utilslørede vold – i Coventry Carol ønsker Herodes endda selv at se på mens det sker – udstiller sårbarheden og afmagten. Hvor gerne vi end vil, kan vi ikke altid beskytte vores kære. Salme 27 er formuleret som en lovprisning, men kunne lige så vel være en bøn: ”Herre, vær mit lys og min frelse!” Det er dér Jesus vil være, i udsatheden og sårbarheden. Han vil være hos dem, der rammes af overmagtens vilkårlige raseri, hos dem, der mister. Hos dem, der ikke længere kan synge.

ORD UDEFRA

Mirian Dues digte om moderskab er præcise og kropslige. Jeg tror alle forældre (og alle andre, der har været tæt på små børn) kan leve sig ind i digtenes gengivelse af nærhed og sårbarhed. Der er en styrke i at skulle passe på et andet menneske. Samtidig betyder bevidstheden om opgavens omfang, at der ikke er meget andet at gøre end at hengive sig til troen på Guds omsorg for både barnet og den, der har ansvar for det.

vandet smager salt, jeg lærer barnet
at det ikke kan drikke det beskidte vand
der står i en efterladt kajak ved vandløbet
vandstanden løfter og sænker sig i vandløbet
jeg trykker mine ribben ned mod kønsbenet
mens jeg puster ud for at samle kroppen
der gaber efter graviditeten
vi har puttet en larve i glas, venter
på dens forvandling.

Når et lille barn vågner om morgenen kan man se på det med følelsen af, at der er sket en forandring hen over natten. Forandringen er bare sket, man var ikke del af den. Barnet

bærer den i sig, som en hemmelighed. Her på årets sidste dag, står vi – måske - også foran forandringer eller forvandling. Måske vil noget af det, vi bærer med os fra det forgangne år, forpuppe sig og få vinger at flyve på i året der kommer?

OM SALMEVALGET

Julesøndag falder i år på årets sidste dag. Derfor er der også lidt nytår i nogle af salmerne. Dietrich Bonhoeffers "Af gode magter" er skrevet i 1944, mens Bonhoeffer sad fængslet for sin modstand imod nazismen. Han blev henrettet i april 1945. Han er på mange måder i en situation, der minder om kvindernes i Betlehem, da de synger for deres børn. Alligevel skriver han om at være skærmet af gode magter. Eller rettere: Netop derfor skriver han om at være skærmet af gode magter. Det er håb og fortrøstning til en nytårsaften

Salmer:

114 Hjerte, løft din glædes vinger

894 i "Tillæg til DDS" (1994) eller fra salmebogen 411 Hyggelig rolig

131 Blåt vælded' lyset

--

122 Den yndigste rose

123 Her kommer, Jesus, dine små

716 Guds godhed vil vi prise

Citat: Mirian Due "Vågent. Forlaget Kronstork, 2021

ONKLER OG FÆDRE

1. SØNDAG E. HELLIGTREKONGER. "BØRNEEVANGELIET"

Sl. 8; Kol. 1,15-19; Mark. 10,13-16

Juletiden slutter brat i år, hvor der ikke er nogen helligtrekongers søndag. Alligevel befinder vi os i den naturlige fortsættelse af beretningen om Jesu fødsel og de begivenheder, der knyttes til Jesus som barn. I første række er Jesus nu vokset til, så han kan rejse med forældrene til templet i Jerusalem og blive væk. I anden tekstrække læses fra Markusevangeliet, der som bekendt begynder in medias res med Johannes døberen, der fremstår i ørkenen, og Jesus, der bliver døbt af ham.

BEGYNDELSER

"Begyndelsen" er netop det første ord i Markusevangeliet i betydningen "Dette er begyndelsen" eller "Sådan begynder..." og så er vi i gang med profetien (Es. 40,3) og Johannes' fremkomst. Sagt på en anden måde, så er hele adventstiden og julefortællingen

indeholdt i denne begyndelse. Nu er det tid til at gå videre til selve evangeliet om Jesus Kristus, og så kan intet vel være mere passende end fortællingen om velsignelsen af de små børn. Børnene selv er jo små begyndelser på personlighed, liv og tanker, der endnu ikke er udfoldet. Deres åbne ansigter spejler alle de muligheder, der endnu ikke er virkeliggjort – og måske aldrig bliver det. Det er børnenes visdom, det uafgjorte og endnu ikke fastlåste.

VELSIGNELSE

Velsignelsen er i fortællingen noget personligt og håndgribeligt. Det er ikke nok for børnenes mødre at Jesus Kristus er kommet til verden. De ønsker at han skal røre netop deres barn. Velsignelsen er ikke noget abstrakt, den er en relation. I evangelierne er der mange eksempler på at disciplene forsøger at slå ring om Jesus og sortere i hvem, der må henvende sig til ham, hvem der hører til tæt på og hvem, der skal blive på afstand. Sat på spidsen kunne man sige at disciplene hænger fast i templets grundplan, med forgårde og særlige områder for bestemte grupper af personer. Denne grundplan overfører de til Jesu Kristi person uden at forstå at han netop har stillet sig uden for den hierarkiske arkitektur ved at prædike uden for templet, på gader og pladser. Bygningsværket er blevet afløst af et menneske.

HINDRINGER

Når fortællingen læses op i forbindelse med dåben, er det oplagt at tolke fortællingens små børn som dåbskandidaterne – uanset alder. Uden for dåbens og fortællingens ramme bliver det vanskeligere. Hvis vi skal sætte vores egen tids mennesker ind i fortællingen, bliver det straks mere komplekst at gennemskue hvem eller hvad, der hindrer os. Alt det, et menneske har med sig af møder med andre mennesker, møder med verden iblandet tilfældigheder og givne vilkår kan være med til at lægge hindringer i vejen for noget, der umiddelbart virker ganske ligetil, nemlig at tage imod velsignelsen. Man kan ikke tænke sig til det, for ét er at forstå med sin forstand, noget andet er det, man lever ud af. Ønsket om at gribe al ting med den rent intellektuelle forståelse hænger sammen med ønsket om at bemægtige sig troen, at sikre sig kontrollen. Og dén trang, er måske den største hindring.

I tidligere tider var den såkaldte "Bede-banke-bøn" del af dåbsritualet. Ved at inddrage ordene fra Bjergprædikenen (Matt. 7,7) bliver det understreget at det ikke afhænger af os mennesker og de hindringer, vi måtte opstille for os selv eller hinanden. Kristus selv fjerner de hindringer, der måtte være. Præcis som det også sker i fortællingen.

Epifanitiden begynder ved børnene. Det er børnene, der møder Kristus, som han beskrives i Kolosserbrevet: Den usynlige Guds billede. De små børn venter sig alt godt af verden, de kan ikke andet. De tager imod deres forældres kærlighed og omsorg uden at overveje om de skylder noget til gengæld. Som børnene tager imod forældrenes kærlighed, skal vi tage imod Guds kærlighed.

ORD UDEFRA

Forfatteren Pia Juul (1962-2020) havde noget med onkler. Hun skrev en hel bog med det, hun kaldte "Onkelagtige tekster" og onklerne dukker jævnligt op i hendes digte. En onkel er familie, knyttet til barnet med et bånd, der er givet på forhånd. Lidt som mellem forældre og børn, men i en afsvækket version, hvor der ikke er så mange følelser i klemme. Onkler, niecer og nevøer er nære og fjerne på én gang. Der er en fremmedhed til stede, fordi man ikke er del af hinandens daglige liv. Onklen kan påskønne det åbne og uafsluttede i barnet. Onklen kan se alle de muligheder, som venter på at blive til virkelighed, uden at fyldes af bekymring og pligtfølelse, som forældrene gør det. Onklen kan, ideelt set, afstå fra at gøre sig selv til en hindring i barnets liv. Et menneske kan, bare med et blik, begrænse og hindre et andet menneske. Men det modsatte kan også være tilfældet. Pia Juul beskriver det ganske kort:

jeg kan se

jordens krumning

i dit øje

Nærhed og evighed. Hele verden i ét himmelvendt blik. Sådan må livet leves af den, der er velsignet.

Salmer:

392 Himlene, Herre, fortælle din ære

106 Af højheden oprunden er (evt. kun v. 1-2)

Kirkesangbogen nr. 978 /100 salmer nr. 873: Usynlige (eller fra salmebogen DDS 56 Jesus er navnet mageløst)

--

379 Der er en vej

123 Her kommer, Jesus

752 v. 4-5, Gå da frit enhver til sit

Citat: Pia Juul "sagde jeg, siger jeg", Asger Schnacks forlag 2020

HEMMELIGHEDEN

SIDSTE SØNDAG E. HELLIGTREKONGER. HVEDEKORNET I JORDEN

Es. 2,2-5; Kol. 1,25d-28; Joh. 12,23-33

Tiden mellem helligtrekonger og fastelavn kaldes for epifanitiden, tiden for tilsynekomst. Det er tiden hvor Kristus viser sig i fortællingerne fra Jesu barndom, i forvandlingen af vand til vin, i forklarelsen på bjerget. Og altså denne sidste søndag efter helligtrekonger, hvor Jesus forudsiger sin død, med lignelsen om hvedekornet i jorden, og sin herliggørelse på korset.

GUD SOM VERDENS HEMMELIGHED

Eberhard Jüngel har beskæftiget sig med Guds tilsynekomst i sproget. At tale om Gud er ligetil, det er straks sværere at redegøre for, hvad det egentlig er, vi siger, når vi taler om Gud. Jüngel har omtalt Gud som "verdens hemmelighed". Alle tilsynekomster til trods, forbliver den treenige Gud en hemmelighed. Sagt på en anden måde: Gud åbenbarer sig i sin gådefuldhed. Dermed ikke være sagt at der ikke er noget at sige om Gud eller at talen om Gud skal være hverken hemmelig eller dunkel. Tværtimod. Der er altid mere at sige. Pointen er, at det ikke en ligning eller en rebus, der skal løses. Guds tilstedeværelse i verden udfolder

sig i menneskers liv, mens de leves. Derfor handler det ikke om at have – en tro, en viden, "en teologi" eller en indsigt. Det handler om at være i verden som et menneske elsket af Gud, et menneske som Kristus levede, døde og opstod for. Det er den forbundethed, Jesus taler om.

ER DER NOGEN, DER HØRER EFTER?

I perikopen fra Johannesevangeliet høres en røst fra himlen, men folk er uenige om, hvad de hører. Det er et meget godt billede på, hvordan Guds ord lader sig høre i denne verden: Igennem menneskers ind imellem drilske høreelse. Den, som påstår at være i stand til at høre uden egne begrænsninger, uden eventuelle mislyde og forvrængninger, risikerer at forkynde tom torden.

Jüngel beskæftigede sig med hvad man så kan sige, uden at sige for meget og uden at sige for lidt. Det sidste er mindst lige så vigtig som det første. Livet er fuldt af grænser og begrænsninger, selv om vores kultur hylder det ubegrænsede. Eller rettere sagt: Måske er det netop derfor, vi i vores del af verden dyrker fortællingen om det grænsesprængende. Den fortærskede kliché om at man kan hvad man vil. Den treenige Gud lader sig ikke omfatte af vores begrænsede verden. Men det perspektiv, der åbnes, er langt større end realiseringen

af de drømme, der knytter sig til kulturelle forestillinger om at "You can do it!". Det kræver store ord.

HENGIVELSE

"Til sidst skal det ske", det er den endelig åbenbaring som omtales i kolosserbrevets "nu". Herliggørelsen på korset er Kristi selvhengivelse til verden og netop fordi det sker i lidelse, fornedrelse og død forkyndes dermed at Kristus vil være hos alle, der lider, hos alle fornedrede og at han vil gå med os gennem døden ud til nyt liv i opstandelsen. Sagt med inspiration fra Jünger: Stillet over for livets grænse – hvad enten det er den fysiske død eller tilværelsens mørkeste mørke – mødes den troende af den nådige Gud. Der hvor Intetheden truer med at tynde et menneske til jorden, ud af livet, viser livets Gud sig.

Dommen over verden er dommen over intetheden, over tomheden. I lyset fra herliggørelsen, fra Guds nåde, fyldes alt ud med liv. Som Gud skilte lyset fra mørket i skabelsen, vil mørket nu drives ud af verden i opstandelsen. Det er perspektivet her før fastetidens begyndelse, broen fra tilsynekomst til opstandelse.

ORD UDEFRA

I Solvej Balles bøger er verden et fremmed sted. Personerne i hendes digte og romaner går som ukendte gæster ind og ud af huse og tilværelser. Det velkendte bliver gådefuldt mens det gådefulde i naturen beskrives ganske ligefremt, her fra bogen "så":

Haverne har været her længe. Det er en rest, vi bærer. Det er let som himmelhvælvingen eller et sted i erindringen. Tulipanerne har løftet deres hoveder. De bøjer sig mest, når det regner.

Vi nærmer os fra én side ad gangen. Vi vågner om morgenen og sover om natten, hvis vi kan. Naturen bevæger sig i mørket. Det er frø eller kerner, som nogen har tabt eller lagt. De har vendt sig og finder en vej gennem jorden. Naturen vil op.

Jesus forbinder sin død med kornet, som lægges i jorden. Han afdør fra verden ind i verden, ned i det dybe. Det er tyngde. Jesus anråber sin Far og himmelrummet taler. Det er lethed. Bevægelsen går både ind i verden og ud af verden, sådan som troens bevægelse også gør det. I dén bevægelse bliver verden gådefuld og forunderlig og samtidig klart oplyst af Guds herlighed.

Salmer:

3 Lovsynger Herren

300 Kom sandheds Ånd

720 Som året går

--

Kirkesangbogen 975 Når du vil (eller fra salmebogen DDS 20)

319 Vidunderligst af alt

217 Min Jesus lad mit hjerte få

Citat: Solvej Balle, "Så", forlaget Pelagraf 2013

A OG IKKE-A

SEKSAGESIMA. SENNEPSFRØET OG GUDS RIGE

Es. 45,5-12; 2. tim. 3,10-17; Mark. 4,26-32

Ord som "kimse" eller "vorde" kaldes nogle gange for "sproglige fossiler". Ord som findes i vores sprog, fordi de er blevet indlejret i faste vendinger som "at kimse ad" eller "vordende mor". På samme måde findes der noget, som man kunne kalde "kulturelle fossiler", f.eks. når vi synger om at julen varer lige til påske, men indimellem kommer fasten.

Hvad faste egentlig er i en kristen sammenhæng vil være svært at svare på for de fleste. De særligt interesserede ved at det er noget med at afstå fra noget, og de mest dedikerede praktiserer det at faste i en eller anden form, men fastetiden findes ikke længere som en fælles tid i kulturen.

SAMTIDIG

Søndagene rummer dette dobbelte, at de både udtrykker vækst og bod. Vækstbillederne i Markuslæsningen peger frem mod påskedag som engang var kirkens store dåbsdag. Bods- og fastemotiverne hos Esajas og i Timotheusbrevet, er tættere knyttet til langfredag. Det er indlysende at korsfæstelse, død og opstandelse hører sammen. Spørgsmålet er, om det lader sig gøre at få begge perspektiver med, samtidig, her ved fastetidens begyndelse. Et bedre spørgsmål er, om det ikke er nødvendigt at have begge perspektiver med, samtidig, for at kunne tale meningsfuldt om både det ene og det andet. Selv i den frodige markustekst nævnes høsten.

Når talen er om frelsen eller Guds rige sker det forbløffende ofte at disse størrelser placeres i punktform ved livets slutning. Som om evigheden blot var en forlængelse af livets tidslinje, selv om det evige jo netop skulle være uden for tiden. På samme måde ligger det i vores tids forestillinger at tale om vækst som noget synligt, en slags arbejdsopgave. Vores samfundsøkonomi er baseret på stadig vækst, selv om det nu i flere generationer har stået klart, at kloden lider under det. Og selv om vi hurtigt kan blive enige om at der er tale om en helt anden form for vækst i Jesu lignelser om Guds rige, så har det meget jordnære

perspektiv det med at snige sig ind. Den åndelige vækst står i fare for at blive et personligt og målbart projekt og Guds rige afhænger, karikeret sagt, af kirkens succes. Samtidig kan vi ikke undvære det synlige og manifesterbare. Både kirken og dens mennesker har kroppe, der lever i verden. Vi erfarer og interagerer med kroppen og dens sanser. Det svære er at holde fast i samtidigheden. Vi lever med tid og evighed. Guds rige er synligt og usynligt i verden.

DET VOKSER JO MEDENS VI SOVE

Det er blevet sagt at afskaffelsen af troen på det evige liv fører til en overbelastning af tilværelsen. At nutidens mennesker sættes i en permanent tilstand af mangel og lurende fiasko, fordi det ikke vil lykkes i dette liv at opnå den paradisiske tilstand, som angiveligt er målet med det hele. Ambitionen om åndelig vækst risikerer på samme måde at føre til en konstant] følelse af utilstrækkelighed. Både hos Esajas og i Jesu lignelser gælder det, at det er Gud, der får det til at gro. Det i sig selv er en aflastende og frisættende tanke for travle mennesker.

AT SE DET USYNLIGE

Guds riges sennepsplante kunne godt, på vores breddegrader, være et lindetræ. Sådan er det hos Grundtvig og sådan er det hos Astrid Lindgren. Hun fortæller om den fattige pige Malin, som ved en tilfældighed hører en verselinje: "Suser min lind, synger min nattergal". Det får hende til at længes så stærkt at hun, da hun finder en indtørret ært under sengen, planter den i håbet om at det bliver til en susende lind med en syngende nattergal. "Med tro og længsel går det nok", siger hun, når de andre fattiglemmer griner

ad hende. Fortællingen handler om troens mirakel. Den lille Malin får sin lind, men må give sig selv for at få den til at suse. Men den handler i lige så høj grad om at insistere på at se det usynlige. At se skønheden i det grå, at se evigheden i det forgængelige og at se Guds rige vokse i en tør, støvet ært.

ORD UDEFRA

Det kræver et stort sprog at udtrykke troens samtidigheder. Derfor kan kirken ikke undvære poesien og billedsproget.

Jeg kørte i et tog hen over en bro, men samtidig gik jeg hen over den til fods.
Drømmelogik. A er samtidig ikke-A. Gud er én, men samtidig tre. Brød og vin er samtidig
Kristi legeme.

Denne lille tekst har titlen "Samtidig" og findes i Czeslaw Milosz' bog "En hund ved vejen". De korte tekststykker kaldes "refleksioner", men er så kondenserede og rendyrkede i sproget at det nærmer sig poesi. Milosz skriver om teologien og poesien: *"De vigtigste erfaringer i vores liv, forgængeligheden, sygdommen, døden og det meningsløse i enhver mening eller anskuelse, kan ikke udtrykkes i teologiens sprog, som i århundreder har frembragt svar, der er glatte og runde som kugler, der sagtens kan trilles af sted, men som er uigennemtrængelige. Det 20. århundredes poesi, den væsentligste del af den, indsamler viden om menneskets stilling i verden og skaber herudfra et sprog, som teologien kan lytte til eller lade være".* De glatte runde kugler findes ikke kun i teologien. De findes også i vores forestillinger, i vores begreber og i vores sprog. Også i det 21. århundrede er der brug for at lytte.

Salmer:

743 Nu rinder solen op

375 Alt står i Guds faderhånd

Kirkesangbogen 907 Utroligheds frø (eller fra salmebogen 557 Her vil ties)

--

646 Som liliens hjerte

320 Midt iblandt os

728 v. 3-4 Så lær mig at leve, O Gud, som jeg kan

Citat fra: "en hund ved vejen" af Czeslaw Milosz. Forlaget Rod&Co 2012

LED OS IKKE I FRISTELSE

FØRSTE SØNDAG I FASTEN. STRIDEN OM HVEM, DER ER DEN STØRSTE

1. Mos. 4,1-12; Jak. 1,9-16; Luk. 22,24-32

I øjeblikket kan man på DR se en dokumentarserie om Poul Nyrup Rasmussen og hans datter, Signe. Datteren var psykisk syg og begik selvmord i 1993, dengang Nyrup var statsminister. Programmerne viser den skyld, Poul Nyrup bærer på. Han føler at han svigtede som far,

for han var mere optaget af sine politiske ambitioner. De handlede om menneskers vilkår, et idealistisk projekt. Men selvfølgelig også om magt.

Første søndag i fasten har fristelsen som tema. I år, hvor vi læser anden tekstrække, er det i en mere subtil version. Fristelsen i at sammenligne sig med den anden, fristelsen i at kæmpe om magten. De fleste ved godt, hvad det gælder om at undgå, men bag enhver formaning ligger nye fejltrin, og sådan kan man ruge over sine egne gerninger til evig tid. Det var det, Luther kaldte at være indkroget i sig selv. Her er Kain ur-eksemplet. Han går, bogstavelig talt, med bøjet hoved, optaget af sin egen vrede.

ISKOLDE ØJNE

Det moderne menneskes indkrogethed beskrives af Selma Lagerlöf i Gösta Berlings Saga. Her møder vi Marianne Sinclair, som er faret vild i selvets spejlkabinet, det som i romanen kaldes "selviagttagelsens underlige ånd" med iskolde øjne. I forhold til at slippe for det iskolde blik, er Abels ord til Kain stadig gangbare: Gør det gode og se op! At tjene sit medmenneske, helt konkret, kan være en vej ud af selviagttagelsens centrifuge. Både kroppen og sjælen rettes op, når man ser ud på verden. Men at gøre det gode, kan lige så vel som alt andet bruges som valuta i forhandlingen med selviagttagelsens ånd. Den har det med at optræde i forklædning. For den, der får hjælp, kan motivet være ligegyldigt, men det er ikke sikkert at den bedste hjælp er den, som er designet til at få hjælperen til at fremstå som et bedre menneske.

En bedre vej anvises med Jesu sidste ord til Simon Peter. Jesus véd allerede at Peter vil fornægte ham. At Peter svigter, ligger fast, også selv om Peter har høje tanker om sin egen vilje og hvad den kan udrette. "Men jeg bad for dig" siger Jesus. Det er det, som Jesus gør, der har betydning. Et menneskes gerninger præger livet, former det. Menneskers handlinger kan lede på afveje eller på gode veje. De kan lede et menneske ind i sig selv eller ud mod næsten. Poul Nyrup Rasmussen er i dag en utrættelig stemme for de psykisk syge. Men at blive løst fra skylden, den djævelske stemme og de iskolde øjne, kan intet menneske selv udrette. Her må nåde til.

ORD UDEFRA

Man siger jo, at man redder sin kammerat ved at gå forrest,

Og at den, der kender vejen, må beskytte sin ven.

Lad Enkidu gå forrest,

For det er ham, der kender vejen til Cederskoven.

Enkidu og Gilgamesh bliver som brødre efter en kappestrid. Deres uro fører dem ud i verden, hvor de vil vinde hæder og ære og bekæmpe ondskaben i samme ombæring. Det lykkes dem at overvinde monsteret Humbaba i Cederskoven, men for sent indser de, at deres trang til at ville herske, at ville erobre mere og mere, er blevet til undergang for dem selv og den verden, de bebor. Deres eventyr er blevet til en tragedie. Til sidst står kun kærligheden imellem dem tilbage. Den som fik Enkidu til at gå forrest og beskytte sin ven. Kristi selvoffer er absolut og uden betingelser. Hans selvhengivelse opvejer Peters svigt. I forsoningen bliver mennesket løst fra sig selv, løst ud af sin selvkredsen og sin selvoptagethed. Frigjort til at være i verden.

OM SALMEVALGET

Der er tradition for at forbinde Luthers "Vor Gud han er så fast en borg" med første søndag i fasten på grund af den overordnede tematik om fristelse og kamp mod Djævelen – indre som ydre. Hos nogle kirkelige retninger er salmen nærmest blevet opfattet som et partisansk kampråb, måske hjulpet på vej af den temmelig bastante melodi. I sin lutherbiografi fra 2012 forsøger Heinz Schilling at nuancere den opfattelse. Han læser salmen som den ængstede sjæl, der tyr til sin Gud. Simon Grotrians "Guds nåde er en vintergæk" er oprindeligt skrevet til melodien fra "Vor Gud han er så fast en borg". Jeg har ofte leget med tanken om i én og samme gudstjeneste at bytte rundt på de to melodier. Så Luthers salme synges på Jesper Gottliebs blide næsten kælnende melodi og Grotrians flydende billeder rammes ind af den faste rytme, som traditionen har udstyret Klugs melodi fra 1533 med. Jeg har aldrig haft modet til at føre ideen ud i livet, i hvert tilfælde ikke søndag formiddag, men den er hermed givet videre.

Salmer:

28 De dybeste lag i mit hjerte

502 Jeg har en angst som aldrig før

652 Vor Herre til dig må jeg ty

--

826 i 100 salmer Guds nåde er en vintergæk (eller fra salmebogen 336 Vor Gud han er så fast en borg)

377 I Herrens udvalgte

536 Udrust dig, helt fra Golgata

Citat fra: Gilgamesh en oversættelse fra akkadisk ved Sophus Helle og Morten Søndergaard. Gyldendal 2019.

DET, SOM FINDES

3. SØNDAG I FASTEN. JESUS KOMMER I STRID MED DE OMKRINGSTÅENDE

2. Mos 32,7-10.30-32; Åb. 2,1-7; Joh. 8,42-51

Villy Sørensen sagde engang at der er mere liv i livet, når døden er med i det. Det er ikke farligt at forholde sig til døden. Men det er livsødelæggende at leve med løgn, falskhed og hykleri. Den, der lyver for et andet menneske, udsætter dét menneske for at svigt, som kan give grundskader på sjælen. Og den, som én gang har været udsat for svigt af den kaliber, kan have svært ved igen at stole på andre. Har man ikke tillid til andre, er det svært at indgå i nære relationer. Og så er det at livet bliver så ensomt, at der i værste fald mangler liv i livet.

LØGNENS PROBLEM

Problemet med løgnen er blevet akut og alment. I en nyhedsstrøm, der fortæller om krigspropaganda, konspirationsteorier, falske nyheder og den store løgn om valget i USA, som en stor del af det magtfulde lands befolkning har tilsluttet sig, er det svært at bevare tilliden. Følelsen af at have mistet den faste grund under fødderne satte måske ind under pandemien, men den har ikke rigtig forladt vores verden siden.

Løgn og sandhed, kærlighed og had. Kontrasterne kan nærmest ikke males tydeligere op her hvor fastetidens nedadgående bue er ved at ramme det dybeste punkt. Hykleri og selvbedrag er nært beslægtede med løgnen, ligesom falskheden. Det gælder både den falske gud af guld og de falske apostle fra Johannes' åbenbaring. Fælles for de tre læsninger er, at de ikke bliver stående ved afsløringen og fordømmelsen af falskheden. Moses går i brechen for sit folk og forsvarer deres liv med sit eget. Dét er hovedpointen i fortællingen om det såre menneskelige i at ville lave sig en gud som findes synligt i verden. I Johannes' åbenbaring lukkes en dør til Paradis op på klem og stridssamtalen mellem Jesus og de omkringstående slutter med det håbefulde løfte om at holde fast ved Jesu ord.

DEN FØRSTE KÆRLIGHED

Det er værd at sætte tempoet ned her, for at udforske hvordan udtrykket om "aldrig at se døden" kan bringes ind i en sammenhæng, hvor det giver næring fra sig, til de liv, der leves lige nu. Den fysiske død, skal vi alle igennem, ligesom vi (endnu da) bevidner vores nærmestes død. I den sammenhæng kan løftet om evigt liv hos Gud virke utilgængeligt for både tanke og følelser og derfor uden trøst. Længe før det blev et slogan for Folkekirkens

Nødhjælp proklamerede maleren og situationisten Jens Jørgen Thorsen at "der er et liv før døden". Det liv tager farve af vores omgang med døden, i vores tid måske især vores ubehag ved at leve for tæt på døden. Villy Sørensens pointe var, at når nutidens mennesker forsøger at lukke tanken om den fysiske død ude fra livet, bliver det tilsvarende vanskeligt at forbinde sig med forestillingen om liv i døden.

I hele denne misere er Jesu ord et løfte om liv i livet. Om at hans ord er et værn imod den død, som løgnen bærer med sig. Mod ensomheden, mod mistilliden, mod isolationen, mod frygten for at være tillidsfuldt til stede i verden. Der er den første kærlighed, som nævnes i Johannes' Åbenbaring. Den første kærlighed, som indlysende nok er Guds kærlighed. Men det gør ikke noget at associationer til den første folkeskoleforelskelse melder sig, eller at spædbarnet og forældrene bruges som eksempel, for disse betydninger klinger med. Fælles er den umiddelbare tillid, helt uden skygger af frygt eller bagtanke.

Den første kærlighed er en grund at stå på. Der begynder vi.

ORD UDEFRA

Kærligheden findes, kærligheden findes

så glemsomt din hånd puttet ind som en unge

i min, og døden umulig at huske

[...]

Cobaltbomben findes

svøbt i sin kappe

af cobalt-60-isotoper

hvis halveringstid

sikrer den ekstremt

skadelige virkning

Det er velgørende at læse om alt det, der findes, næsten som en besværgelse, en påmindelse om at der er noget ydre at forholde sig til. Den objektive sandhed er til stede i Fibonaccis talrække, som udgør digtets grundprincip. Men Inger Christensens ofte citerede Alfabetdigt handler ikke kun om at Efteråret findes under "E". Det handler også om at én af de ting, som findes her i verden, er våben, som kan udslette verden.

For mennesker ramt af traumer, kriser og voldsomme begivenheder er det vigtigt at sætte navn på det, der skete. At bevidne et hændelsesforløb og dermed flytte det ud i det

ydre. Løgn er at sætte navne på, som ikke er dækkende. Derfor er løgneren så ødelæggende. Den stjæler menneskers livsfortælling. Ofte er det ikke så enkelt at afgøre hvilke navne, der er sande og hvilke, der ikke er.

Der findes et navn, som kun er sandhed: Kristus kom til jorden som det mest menneskelige menneske. Med dét navn bliver der liv i livet.

Salmer:

747 Lyset engel går med glans

KS Midt i livet sat er vi (eller fra Salmebogen 496 Af dybsens nød)

46 Sorrig og glæde de vandre til hobe

--

674 Sov sødt barnlille

36 Befal du dine veje

172 Se vi går op til Jerusalem

Citat fra "Alfabet" af Inger Christensen, Gyldendal 1981

TRE MARIABILLEDER

MARIÆ BEBUDELSE. MARIAS LOVSANG

1. Mos. 18,1-15; 1. Kor. 1,21-31; Luk. 1,46-55

HIMMELDRONNINGEN

I Arrild kirke i Sønderjylland findes en mariatavle fra anden halvdel af 1400-tallet. Maria står på sin halvmåne, flankeret af engle. Hun ligner en adelsfrue med sin gyldne krone og sine fornemme klæder. Utilgængelig, med et ophøjet blik, der ser mod et fjernt sted. Men barnet! Barnet på hendes arm hviler de nøgne fødder på hendes venstre hånd. Hans barnehånd har fat i kraven på hendes kjole, netop sådan som børn har det, uden tanke for om de krøller eller sviner. Situationen er skildret så det næsten kan mærkes i kroppen præcis hvordan det føles at stå med et barn på armen. Tavlen er i dag placeret øverst i skibet, lige ved døbefonten, måske ud fra den gamle tanke om forbindelsen mellem Ånden, der kommer over Maria i bebudelsen og Ånden, der øses over den, der bliver døbt.

APPARITIONEN

I Mexico, findes utallige billeder af den hellige jomfru af Guadalupe, som både er og ikke er Maria. Hun står altid i en mandorla, med hænderne samlet i bøn. Hendes fødder

hviler på den gyldne halvmåne og nøjagtig som på mariatavlen i Arrild er hun klædt i blå og rødt, kærlighedens og himmelens farver. Men hun bærer ikke på noget barn, kropsligheden mangler, for hun er apparition. Den legende, der knytter sig til hende, fortæller at hun viste sig for en ganske ung novice. Som mestiz, dvs. af blandet oprindelse, var han en, der ikke blev regnet af nogen. Alligevel viste Maria sig netop for ham. Fortællingen bliver en genopførelse af den bibelske fortælling, men nu oversat til lokale forhold. For fattige og undertrykte er lovsangens håb om social retfærdighed en ganske konkret påmindelse om at Guds nåde og kærlighed er hos dem. Med

Paulus får vi en endnu mere radikal forkyndelse af den statusomvending, der sker med herliggørelsen på korset. Det kunne lyde som en ringe trøst for den fattige og magtesløse, men historien viser at, det er et budskab, som kan føre til virkelige forandringer i verden.

ORD OG UNDFANGELSE

Den gammeltestamentlige fortælling om Sara trækker Bibelens mødre frem i lyset. Det lukkede modskød som tegn på Guds manglende velsignelse og omvendt, fosteret i den ældre eller barnløse kvinde som tegn på Guds almægtige skaberkraft. Hannahs lovsang (1. Sam 2, 1-10) foregriber Marias, men der er sket noget. En accentforskydning fra Guds almagt til Guds barmhjertighed. Og Eva, Selvfølgelig, den første mor, hvis fald oprejses i Maria. I legenden fra Mexico beder Maria den unge novice om at samle blomster i sin kjortel. Da ingen tror ham, træder billedet af Maria frem på kjortlen, der hvor blomsterne var. Mandorlaen om Maria, som symbol på moderskødet, og blomsterne, som endnu et frugtbarhedstegn.

De mange billeder og betydningslag kan både åbne og lukke for fortællingen om Maria. Mennesket kan forsvinde bag ikonografi og attributter. Luther lægger vægt på at forbindelsen til Maria findes i troen, at Marias lovsang rummer ord, som ethvert troende menneske kan synge om sig selv. I sin fortolkning af Magnificat bemærker han, at Maria synger om det, hun har erfaret, vel at mærke en erfaring, som både betinges og tydes af den Ånd og den tro, som er givet hende. I sangen gør Maria det ord, der kom til hende udefra, til noget, der udspringer indefra. På den måde er Marias lovsang eksemplet for al salmesang og kernen i, hvorfor salmesangen er så central for troen.

DEN LYTTENDE

Arrild kirke har endnu et mariabillede. Det første af prædikestolens billedfelter viser bebudelsen, komplet med alle de symboler, som traditionelt hører fremstillingen til.

Alligevel er denne Maria anderledes menneskelig. Hendes runde røde kinder og jordnære skikkelse føles tættere på de kvinder, jeg husker fra min barndom på egnen, og hele scenen med den opslåede bog (Bibel) foran hende er som et billede på den troende, hvis tilværelse oplyses af Ånden i mødet med evangeliet. Eller, ideelt set, kirkegængerens, som lytter til Ordets forkyndelse siddende på sin kirkebænk.

ORD UDEFRA

Det kan virke som en afbrydelse at Mariæ bebudelse ligger som en festsøndag her ved afslutningen af fastetiden. Billedligt er der en dyb forbindelse mellem fosteret i Marias livmoder, Jesusbarnet i klippehulen, Kristus, der står op af graven og hvedekornet i jorden. Kingo etablerer forbindelsen med bønne om "at også jeg kan åndelig undfange dig". Eller sagt på en anden måde: At også dit og mit liv kan blive gennemtrængt af Ånd og opstandelse lige pludselig.

Den tyske digter Rainer Maria Rilke (1875-1926) sætter i digtet "Englen" ord på hvordan sådan et indbrud af en engel måske kunne erfares:

Med panden sænket viser han tilbage
Alt, som begrænser og består tilfældigt;
thi gennem hjertet kredser nye dage,
Det evigt kommende, oprejst og vældigt.

Salmer:

12 Min sjæl du Herren love

42 I underværkers land

Kirkesangbogen nr. 792 Lys og lindring (eller fra salmebogen: 655 Er du modfalden, kære ven)

--

71 Nu kom der bud

72 Maria hun var en jomfru ren

201 Det hellige kors

Citat fra: "Neue Gedichte" af Rainer Maria Rilke. Dansk udgave i "Udvalgte Digte", overs. Af Thorkild Bjørnvig. Gyldendal 1963

MÅ JEG VÆRE FRI!

SKÆRTORSDAG. JESUS VASKER DISCIPLENES FØDDER

Sl. 116; 1. Kor. 11, 23-26; Joh. 13, 1-15

Mange altertavler afbilleder på den ene eller den anden måde Jesus og disciplene omkring bordet. Enten som det centrale billedfelt eller som ét billede blandt flere. På altertavler fra ortodoksiens tid forlod man brugen af billeder, men lod alligevel ofte fortællingen om Jesu sidste måltid med disciplene repræsentere på tidens skriftaltertavler. Med billeder og ord sker en fordobling, en fordybelse og en spejling, der understreges skærtorsdag, hvor indstiftelsesordene både indgår i epistlen og i nadverritualet. Bent Flemming Nielsen kalder det en genopførelse som et udtryk for at det er mere end en historisk baggrund og årsagsforklaring. Jesu offer sker lige nu. For den, der går til alters, er fortællingen om skærtorsdag ikke bare en historie, men min historie. Det skete ikke for nogle andre, det skete for mig. Det er ikke noget, man kan læse sig til, men netop noget, der sker. Genopførelsen rækker helt tilbage til den jødiske påskefejring, der i sig selv genopfører udfrielsen af Egypten i måltidets form. Det handler om at bevæge sig fra fangenskab til frihed, eller, med salme 116, fra død til liv. Jesus går efter måltidet ind i fangenskab og død men kun for at give mennesker livet tilbage i absolut forstand.

SNAVSEDE FØDDER

I Johannesevangeliet udtrykkes Jesu selvoffer med fodvaskningen. Det er en forudskikkelse af korsdøden, ligesom det brudte legemes brød og den udgydte vins blod. Fodvaskningen er samtidig en fortælling om det fællesskab, som udtrykkes i nadveren og forhåbentlig findes i kirken og dens menigheder. Men som i sidste ende altid er til

stede (eller burde være det) i menneskers omgang med hinanden. Vi er nødt til at dele vilkår, eller være villige til at dele vilkår, hvis fællesskabet skal bestå. Det gælder fattigdom, det gælder fangenskab, det gælder bevarelsen af vores jordklode. Da jeg som ung opholdt mig i Cuba, oplevede jeg hvordan man forsøgte at opnå forståelse for landbrugets betydning. Alle skolebørn havde pligt til at tilbringe tre uger om året som landbrugsarbejdere. Derfor mødte jeg stort set ingen, der ikke hadede landbrugsarbejde som pesten. Uden frihed går det ikke. Det understreges da Jesus græder i Getsemane have og beder om at slippe for at drikke af det bæger, som er givet ham. Han vælger at drikke det, hans afkald sker i frihed.

UFRIHED

På billederne af den sidste nadver, sidder Judas med ved bordet. Også Judas får vasket sine fødder. Det er billeder fulde af trøst for mange. Billeder som fortæller at når der er plads til Judas, som angiver Jesus og Peter som fornægter ham, så er der også plads til mig, dér om bordet. For andre er det en anstødssten.

“Jesus died for somebody’s sins, not mine” synger Patti Smith. Mine synder er mine og det føles som ufrihed at nogen kommer – om det så er Jesus selv – og vil tage dem fra mig. Måske er det et lignende ubehag Peter føler, da Jesus vil vaske hans fødder. Peter er sindbilledet på det selvberørende menneske. Igen og igen stoler han blindt på sin egen evne til at handle i overensstemmelse med sine idealer og sin egen evne til at forstå. Peter insisterer på sin frihed til selv at definere, hvad han har brug for, selv at bestemme og selv afgøre, hvad han kan og hvad han ikke kan. Han er et moderne menneske. Sindbilledet på det menneske, for hvem frihed er blevet ensbetydende med den enkeltes ret til selv at vælge. Pepsi eller Cola, liv eller død, skyldig eller ikke skyldig. I vores kultur er et menneske sine valg. At sige det modsatte opfattes nærmest som en fornærmelse eller et overgreb. ”Herre, vasker du mine fødder?”

Det liv og den frihed, som gives tilbage til mennesket i opstandelsen, er andet og mere end det liv og den (valg-)frihed, som vores tids mennesker har så svært ved at give slip på. En frihed, som ligger i hengivelsen og i afkaldet. En frihed som kræver modet til at nærme sig tomheden for at blive fyldt af noget andet. En frihed til fællesskab.

ORD UDEFRA

Der er lys, og nogen venter.

Men min ventetid er endnu ikke omme.

Hvis jeg gav dig mine hænder nu,

var de tomme.

Morten Nielsen var 18 år gammel da Danmark blev besat og ufriheden bogstavelig talt sænkede sig over landet. Han levede et ungdomsliv med forelskelser og dybe natlige samtaler men engagerede sig også i modstandskampen og døde i den kamp. Han skriver om frygten ved at gå på gaden, om døden, der altid følger med som en tavs skygge, og om ventetiden. Skærtorsdag er ventetid. Den leder ind i natten i Getsemane. Hos Johannesevangelisten trækker Peter sit sværd, i afmægtig handletrang. I de synoptiske evangelier våger Jesus, mens Peter, Jakob og Johannes falder i søvn ”Af bedrøvelse” som det står hos Lukas. De magtede ikke den tomme tid og de tomme hænders afmagt.

Med skærtorsdag åbnes perspektivet til en anden frihed, et andet liv. Kjortlen af handlekraft, vilje og selvdefineret væren får lov at falde og enhver kan nærme sig nadverens bord med tomme, åbne hænder.

Salmer:

785 Tunge mørke natteskyer

Kirksangbogen 1018 Kyrie eleison (eller fra salmebogen 398 Dybe stille stærke milde)

462 Jesus, livets sol og glæde

--

456 Vor Herre Jesus i den nat

180 Hører til, I høje himle

760 Dagen nu sin afsked tager (eller, hvis man ikke har gudstjeneste om aftenen, 473

Dit minde skal o Jesus stå)

Citat fra: "Krigere uden våben" af Morten Nielsen, Athenæum 1946

HAYERNE

2. PÅSKEDAG. MARIA OG HAVEMANDEN

Sl. 16,5-11; 1. Kor. 15-20; Joh. 20, 1-18

Af en eller anden grund er højsangen ikke repræsenteret blandt alterbogens læsninger, heller ikke på denne dag, hvor Marias søgen efter Jesus er som et ekko af højsangens gennemgående tema om kvinden, der søger sin elskede. I jødisk tradition læses Højsangen netop i påsketiden. Traditionen for at læse den som en fortælling om Israels folk og Gud blev overtaget af de kristne, nu som en fortælling om kirken og Gud. Med reformationens inderliggørelse blev det til fortællingen om den troende sjæl og Gud, sådan som vi kender det fra Brorsons salmer og Bachs kantater.

Højsangens have driver af frodighed og kærlighed. Grundtvig tager os (i salmen Tag det sorte kors fra graven) med ind i Paradishaven og lader Adams undvigende svar til Gud besvare af Jesus selv, med en variant af det jødiske "hineini", her er jeg. Sådan svarer Abraham, da Gud kalder på ham for at befale ham at ofre Isak. I jødisk spiritualitet er det et udtryk for hengivelse og beredvillighed til at tjene Gud. "I'm ready my Lord", som Leonard Cohen synger på det sidste album, han udgav før sin død. Det er den relation, som Job længes efter, når han siger "Du skulle kalde og jeg ville svare" (Job 14,15)

Marias gråd er både en sorg over at have mistet et elsket menneske, og en grundsorg, der knytter sig til menneskets dybeste længsler. Uroen sætter sig igennem både hos hende, Peter og Johannes. De løber, standser, løber den anden vej. Endnu en have følger

sig til, Getsemane, hvor Jesus var den urolige, der afbrød sin bøn for at se til de sovende disciple. Menneskets uro har ført til månerejser og svimlende opdagelser, den har ført til sportspræstationer og forfinet håndværk. Det er også en uro, som belaster vores klode og vores evne til at leve i fred med hinanden. En uro, som alt for ofte behandles som et problem og ikke et vilkår. Haven er en kontrast. Her gror ting, i deres eget tempo. Haven er en modsætning til byen og til vejen. Haven er der, hvor man kan være så stille at uroen og stakåndetheden bliver håndgribelig.

BROEN OVER DYBET

I Første Korintherbrev slås det fast at uden opstandelsen er troen tom. Det kan man behandle som et kors for tanken, en uoverstigelig kløft eller reducere til et "at", som Bultmann gjorde det med sin berømte formulering om "das dass". Men man kan ikke bare gå udenom, som det ind imellem bliver foreslået i debatten. At opstandelsen er utrolig, i ordets egentlige forstand, er tydeligvis ikke noget nyt. Med Peter, Johannes og Maria Magdalene fortælles det at enhver må gribe opstandelsen på sin måde. At sige "jeg tror" er ikke en blind loyalitetserklæring eller en slags test. Det er et kald og et svar. Enhver svarer som sig selv, med sin egen uro og sin egen historie. Enhver har sin egne tvivl og sine egne længsler. For Peter og Johannes rækker det tilsyneladende med skriftens ord og den tomme grav. For Maria er det ikke nok. For den, der er fuld af tvivl, længsel og uro, kan den rene glæde være som at stå overfor noget strålende smukt og fuldstændig utilgængeligt. Troen er de andres, men ikke min. "At" er ikke altid nok, der må siges noget mere, noget som tør blive stående ved dette "at", som Maria blev stående foran graven.

En af de bedste formuleringer om opstandelsen, jeg har hørt, skyldes vist nok Helge Rasmussen, som var præst i Jægersborg nord for København. Han sagde, ifølge hans efterfølger Hanne Sander: "At tro er at få, at miste og at få tilbage igen i forandret form". Maria kan ikke kende Jesus og han skal ikke være hos hende, som han var det før. Opstandelsen betyder ikke at vi ikke skal dø den fysiske død, men at livet er givet tilbage til os i forandret form. Uroen og længslen har fået sit sted at søge hen.

ORD UDEFRA

Den ukrainskfødte digter Anna Akhmatova (1899 – 1966) skriver i en verden tynget af en grusom krig, i vinteren 1915. Men det tørrede blad gløder. Håbet, der sætter sig igennem midt i det håbløse, er så stort og stærkt som Kristus, der brød ud af dødsriget.

Jeg tæller ikke de døde dage

I min øde og kolde krog

Jeg læser Apostlenes Gerninger.

Jeg læser salmernes bog.

Men stjernerne funkler og frostarabesker

Forundrer som hvert møde – hver gang,

Og i Bibelen ligger et blad i pres

Og gløder ved Sangenes sang.

Salmer:

235 Verdens igenfødelse

236 Påskeblomst

Kirkesangbogen 858 Åh Gud vær du min ånde (eller fra salmebogen: 230

Påskemorgen slukker sorgen)

--

241 Tag det sorte kors

249 Hvad er det at møde

218 Krist stod op af døde

Citat: Anna Akhmatova, "Udvalgte digte 1910-1965", Forlaget Palomar 2020

TROEN ER

2. SØNDAG E. PÅSKE. DEN SOM HAR ØREN AT HØRE MED

Sl. 23; Ap.G. 2,36-41/Hebr. 13,20-21; Joh. 10, 22-30

Troen er en cirkelslutning, et postulat, en tautologi, en selvforklarende påstand. For den som har øren at høre med, er der en masse at lytte til. For den som står uden for, er sagen en anden. Det er noget af en udfordring på en søndag, hvor der prædikes over prædikener. Peters pinsedagsprædiken og Jesu forkyndelse i Salomos søjlegang. Kan man prædike til tro eller prædiker man kun for dem, der allerede tror? For de sidstnævnte, holder Jesus selv den smukkeste prædiken om at intet kan rive os ud af hans hånd og dermed heller ikke skille os fra hverken Gud eller Jesus. Så er det egentlig ikke nødvendigt at sige mere.

FÅR OVERALT

Hyrdebilledet er gennemgående denne søndag og det kan næsten blive for meget af det gode. Grønne enge og nuttede får. Idylliske pastorale-billeder fra en tid, som fortaber sig i det mytologiske. Carl Nielsen fortæller om da han som dreng blev sat til at vogte køer. Det var dengang køer gik på græs, så de skulle flyttes ind imellem. Den lille Carl gjorde et så elendigt stykke arbejde at det blev tydeligt for alle at han egnede sig bedre til at blive musiker.

Salme 23 behøver dog ikke handle om idyl. Teolog Sigrid la Cour Sonne, der i dag arbejder for Folkekirke og religionsmøde, fortæller om sit møde med salmen i en overraskende kontekst. I et feltstudium blandt nigerianske sexarbejdere på Vesterbro i København, var salme 23 en af de passager fra Bibelen, som blev fremhævet hos kvinderne. For dem handlede salmen om at gå igennem prøvelser, mørkets dal, og at stole på at Gud ville være med dem, igennem deres prøvelser, din stok og din stav. Deres usikre liv i København blev tolket som del af en vej mod noget bedre for dem selv og deres familie. De så sig selv i lyset af Exodus-fortællingen. Som israelitterne forlod Ægypten, havde de forladt deres land. Nu var de på den vandring, der svarede til de 40 år i ørkenen. Med salme 23 bevarede de håbet om at nå det forjættede land.

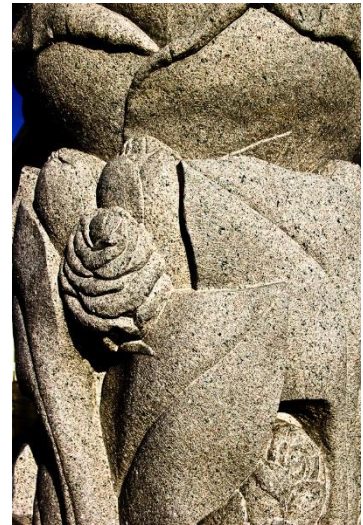
Det er et øjenåbnende perspektiv i vores del af verden, hvor Gud (og troen på ham) ofte gøres til garant for det gode (meningsfulde, livsåbne, udadvendte, tillidsfulde) liv. Ind imellem formuleret som et krav til Gud. Hvis ikke Gud kan garantere fravær af ulykke, lidelse og tvivl, hvorfor så tro overhovedet?

Andre kommer med større ydmyghed. Vil gerne tro, men synes, det er svært.

KLIPPE ELLER HAV

Troen er ikke en klippe, digter Jens Rosendal, men dér tror jeg nok, jeg er uenig. Det kan være fint at fokusere på måden at være i livet på, at man skal være til stede og vove sig udad, som der står i salmen. Det er alt sammen smukt og rigtigt. Men nogle gange må troen godt bare være en klippe, man kan læne sig op ad. Noget, som er uden for en selv og de valg, man træffer. Noget som man ikke behøver tage temperaturen på, veje for og imod eller have gode argumenter for.

Al denne tro og tvivl falder i lyset fra opstandelsen, påskens lykkelige slutning, som slet ikke er en slutning, men altings begyndelse. Lige så lidt som troen er en bunke gode argumenter, er opstandelsen en belønning, der venter forude. Opstandelsen er evigheden som udgangspunkt og holdepunkt. Få kan sige det så enkelt som Otto Møller (1831-1915), præst i Gylling kirke fra 1860 til sin død. I en skærtorsdagsprædiken siger han om Kristus at han i nadveren er os så nær, "som Solen er den Plante, der vokser i dens Lys". Der er ikke så meget andet at gøre end bare at stå dér, i lyset, og vokse opad. Også når det blæser.

ORD UDEFRA

"Dagene er data" hedder Lone Hørslevs digtsamling fra 2018 (med rige illustrationer af Julie Nord). Digtene kredser om alt det, som er så målbart og klart defineret som de milliarder og atter milliarder af nuller og ettaller, der udgør de informationsstrømme, som verden i løbet af få år er blevet fuldstændig afhængig af. Alle disse data, flyder ind i menneskers liv, men der er også noget, der flyder den anden vej. De kølige og klart afgrænsede data opløses i følelser og stemninger.

Alt er data, dette digt er data, dagene er data og dagen.

Dagen i dag, som er fyldt med sekunder, og

drømmene, dig og duerne på Toftegårds Plads.

Den dejlige himmel her

hen over Valby og duften fra bageren er data. Dødeligheden

det menneskelige vilkår er data og

dystopierne, duerne og Dropbox.

[...]

Selv den, der holder hovedet og sine videnskabelige facts koldt, farver livet med sine følelser, sine håb og sin kærlighed. Lone Hørslev kalder det "[...] alt det man ikke kan se/men som er der/og alt det vi ser, men ikke kan genkende/alt det vi ser og ikke kan gennemskue/fordi det enten er for stort/eller småt [...]"

Måske kunne vi bare for en gangs skyld forkynde Jesu ord som data, som en klippe, som en virksom og virkningsfuld redningskrans: "De skal aldrig i evighed gå fortabt, og ingen skal rive dem ud af min hånd".

Salmer:

508 Bryd frem mit hjertes trang

299 Ånd over ånder

667 Skulle jeg dog være bange

--

Kirkesangbogen 979 Jeg ved at én og én er to (eller fra salmebogen nr. 647, Det er den daglig trøst hvormed)

662 Hvad kan os komme til for nød

218 Krist stod op af døde

Citat: Lone Hørslev, "Dagene er data" Rosinante & co, 2028

AT ROTERE OM GUDS PANDE

BEDEDAG. BANK PÅ, SÅ SKAL DER LUKKES OP FOR JER

Sl. 130; Hebr. 10,19-25; Matt. 7, 7-14

Af alle de ting, vi mistede med afskaffelsen af store bededag, tror jeg der er meget, vi endnu mangler at reflektere over. Tillidsbruddet og udstillingen af kirkens afmagt har fyldt og fylder stadig. Men hvis det virkelig ender med at en kommende alterbog slet ikke har dagen med, vil det også være et tab af centrale læsninger. Bededagen er som bekendt en *bods-* og bededag. Det afspejles i salme 130, som placerer mennesket: Fra dybet råber jeg. I andre salmer sidder jeg'et fast i dynd. Det er menneskets position i henvendelsen til Gud, fra det lave til det høje. Hebræerbrevet antyder et nyt perspektiv, den ligefremme indgang. En vej har åbnet sig.

Ole Sarvig gør i sine refleksioner over bibeltekster (Evangelierne's billeder, Gyldendal 1953) opmærksom på det betydningsfulde i at Jesus bevæger sig ude på vejene og kun sjældent går ind i templet eller synagogerne. Vejen repræsenterer det åbne, hvor enhver

kan færdes. På vejen kan man mødes med det uventede. Man kan blive stillet over for noget nyt eller selv være det nye for én, man møder. Sarvig skrev meget bevidst ikke sine salmer for kirken, men klokkevers ville han gerne skrive. Fordi kirkens klokker ringer ud over veje og pladser; de ringer også for dem, der ikke går ind ad kirkedøren.

SVARET

Bønnen er en praksis, som stadig findes og lever sit eget liv uden om kirken som institution. De fælles bønner, bordbøn og aftenbøn, er måske ikke så almindelige længere, men behovet for at placere sig selv i en relation til Gud forsvinder ikke. På dansk bruger vi det samme ord for at bede en bøn og at bede om noget, som f.eks. saltet ved middagsbordet. Vi har ikke et selvstændigt ord for bønnen som henvendelse. I Jesu ord tales der godt nok både at bede og at få, men måske kunne det alligevel være godt, at lade den anden betydning af at bede glide med ind i, hvordan ordene høres. Bønnen er i sig selv den tillidsfulde henvendelse, som sker i fortrøstning til at Gud allerede har sørget for den, der beder.

I en af sine forklaringer til Fadervor forklarer Luther det sådan, at bønnen ikke kommer ud af en mangel, men det modsatte. Bønnen er ikke en bøn om at få, men et svar på det, som allerede er givet. Med dét perspektiv følger den gyldne regel sig naturligt til. Den handler om det, man selv giver og hvordan det hænger sammen med det, man selv modtager.

FRA DYBET

For alt det ildevarslende der kan synes at ligge i de sidste ord om den brede og den trange vej, gælder det om at holde fast i at vi befinder os i påsketiden. Bods- og bededagen ligger her, som en cæsur, midt i glæden over livets og kærlighedens sejr over alle ødelæggende magter. Jesus kalder sig selv for vejen og den vej, er hverken ufremkommelig eller vildsom. Den eneste fortabelse, der ligger på lur i forhold til bønnen, er når perspektivet forskydes væk fra det, der er uden for en selv. Når bønnen leder ind i stedet for ud og alle manglerne forstørres. Der er virkelig et dynd og et dyb, som kan holde mennesker fast.

Så må man bede, råbe, søge og banke på. I tillid på trods. Så må man vende blikket mod det, som ikke er synligt for øjet lige nu. Det er måske gudstjenestens største styrke, at man kan gå derhen, tomhændet, uden tro. Flytte sin krop, uden tanke og næsten uden håb. Idet man sidder der, er man del af den fælles bøn og den fælles bekendelse. Der er nogen, som bærer det, man ikke selv kan. På dén vej er der plads til mange gangarter og såmænd også til den, der er gået helt i stå.

ORD UDEFRA

Igen kan Ole Sarvigs ord ikke siges at komme helt udefra. Han skriver som et troende menneske og mange af hans digte er netop skrevet ud fra dette perspektiv, som trosrefleksioner og henvendelser. Til Gud eller til et "du" uden for ham selv, ofte i bønnens form.

O, hjælp mig, Gud,
og tag mig ud
af disse rådne vande,
da skal jeg snart
med stjernens fart
rottere om din pande.

Som salmisten råbte fra dybet, sidder digtets jeg fast i rådne vande. Bønnen ændrer perspektivet til en kosmisk overflyvning af tilværelsen. Digtets bue svarer til buen i dagens gudstjeneste, fra dybet til det himmelske.

Salmer:

496 Af dybsens nød, o Gud til dig

289 Nu bede vi den Helligånd

Kirkesangbogen 983 Gud menneske, Gud vandringsmand (eller fra salmebogen 379

Der er en vej)

--

492 Guds igenfødte nylevende sjæle

230 Påskemorgen slukker sorgen

427 Tak for al din fødsels glæde

Citat: Ole Sarvig "Salmer og begyndelser til 1980'erne", Gyldendal 1981

TRIOLEKTISK TEOLOGI

4. SØNDAG EFTER PÅSKE. SANDHEDEN SKAL GØRE JER FRIE

Sl. 124; Ap. G. 9, 1-18/2. Kor. 5, 14-21; Joh. 8, 28 – 36

Tiden mellem påske og pinse er fuld af store, gode ord og den fjerde søndag efter påske er ingen undtagelse. Fordi der er mere begrebslig tale end fortælling, er det fristende selv at stige på toget af ordkæder med begreber, der forklarer hinanden eller

modsiges hinanden. Hvis man da ikke har profetisk stemme som en Martin Luther King, der kunne sætte ild og mod i hele borgerrettighedsbevægelsen med ordene om at "sandheden skal gøre jer frie".

Jeg overvejede i et stykke tid at lade Yahya Hassan levere ordene udefra. Han kæmpede for sandhed og frihed, kompromisløst og med en vildskab som en profet. Der var mange, der gerne ville spænde ham for deres egen vogn, men han vristede sig fri. Han gik til grunde dén kamp. Derfor ville det heller ikke være rigtigt at bruge hans digte i denne sammenhæng.

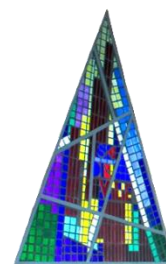
UD AF KURS

Saulus står som en mand, der kæmper med næb og klør for sandheden, for det, der er ud fra hans perspektiv, er ret og rimeligt. Indtil han slås til jorden. Han bliver standset i sit forehavende, ganske eftertrykkeligt, og noget nyt opstår. At blive slået ud, væltet omkuld er billedsprog, vi bruger, når vi skal beskrive begivenheder eller erkendelse, som forandrer livet og opfattelsen af, hvad der er vigtigt. Og måske også opfattelsen af, hvad der er sandt og hvornår, mennesket lever et frit liv. Det kan være en nåde når det sker, men det er ikke noget, som er til at regne med. De fleste mennesker er indlejret i det, som nu engang er kultur, normer og opdragelse.

Det gælder også Jesu samtalepartnere. Jesus underviser på tempelpladsen i Jerusalem under løvhyttefesten, dvs. festen til minde om de 40 års ørkenvandring. Hans ord falder i en sammenhæng, der handler om moral og tradition, dels med fortællingen om kvinden grebet i ægteskabsbrud, som begynder kapitel 8, dels med de omkringstående forsikringer om at de, som Abrahams efterkommere, per definition er frie. Det er her det fortælles at Jesus skriver på jorden (Joh 8, 6b), altså en ganske flygtig måde at nedfælde sine ord på. Konteksten giver en god indikation af hvad sandhed og frihed i hvert tilfælde ikke er. Men hvordan bærer man sig ad med at tale om hvad sandhed og frihed så er, uden at man samtidig trækker tæppet væk under sig selv idet, man gør det? Når ordene gøres til begreber, begynder tovtrækkeriet om den rette betydning. Så er samtalen blevet til en form for magtkamp, en styrkeprøve på gode argumenter.

HVEM TALER?

Asger Jorn var optaget af spørgsmålet om hvordan man sætter sig ud over det dialektiske. Derfor opfandt han triolektikken, bl.a. konkretiseret med den trekantede fodboldbane, som man kan se i en miniversion på Museum Jorn i Silkeborg. Ideen er at man, med tre hold på banen, undgår det fastlåste i at hold A kæmper imod hold B. De to

positioner inviterer til at udpege en vinder og en taber, et enten/eller. I ordkampen kan A komme B i møde eller omvendt, eller måske kan de to endda mødes på midten. Men triolektikken kridter en anden bane op, et rum, man kan betræde i fællesskab.

I sin bog Trinitetsmaskinen beskæftiger Hein Heinsen sig med treenigheden ud fra en beslægtet vinkel. Treenigheden som garant for en dynamisk forståelse og som et værn imod at fastfryse ordene i det rent begrebslige. Sproget er så meget andet. Det skriver Inger Christensen om i en lille tekst om Joh. 8,28-36. Hun lader disciplen Filip tænke, mens han lytter til Jesu ord:

"Derfor når et menneske udtaler ordet lys, er det lyset selv, der taler. Lyset der taler med og om og i og for og af sig selv. Men det er jo en fantastisk upraktisk måde at tale om tingene på. Så er det alligevel meget nemmere at bruge ordet jeg, og så lade dette jeg bruge ordet gud.

Der er jo i virkeligheden ingen der ikke ved hvad de taler om når de bruger ordet gud. Og der er heller ingen der ikke selv ved hvad de mener når de siger at gud taler.

Mennesker ved jo udmærket, at samtidig med at de er mennesker, er de ikke mennesker.

De kan selvfølgelig godt kalde sig frie, så længe de kan gå rundt på jorden og bygge huse og bo i dem og fylde dem med alt muligt mellem himmel og jord.

Men virkeligt frie bliver de først når de oplever på hvilken måde de ikke er mennesker.

"Når I får ophøjet menneskesønnen", siger Jesus.

Filip siger ikke noget"

Jesus taler ikke om sandheden som begreb, moral eller tradition. Han taler om at høre Ham til, om friheden i Kristus, som både udfylder og opløser menneskers medbragte definitioner.

ORD UDEFRA

Sandheden er et

skohorn

Jeg vil ikke sige

mere jeg har allerede

sagt for meget ved næste

ord falder jeg lige ind i

sandheden.

Ursula Andkjær Olsen udstiller løgnen og vrister sandhed ud af sproget, med præcise og ligefremme digte, der næsten ikke føles som digte. Nærmere som det sprog, der opstår når et menneske har modet til at afklæde sig sine egne løgne og stille sig spørgende foran verden. Eller sagt med salme 124: Hun skriver så dyrets tænder og fuglefængerens fælde bliver til at få øje på.

Salmer:

721 Frydeligt med jubelkor

302 Gud Helligånd, o kom

Kirkesangbogen 1005 Han glemmer mig aldrig (eller fra salmebogen: 21 Du følger, Herre al min færd)

--

249 Hvad er det at møde

410 Som tørstige hjort

218 Krist stod op af døde

Citater: Ursula Andkjær Olsen, "Atlas over huller i verden". Gyldendal 2003

Inger Christensen, "Han mente det jo ikke som noget personligt". Bibelhistorier fortalt af danske forfattere, P. Haase & Søns Forlag 1979

UBIQUITET

KRISTI HIMMELFARTS DAG. IDET HAN VELSIGNEDE DEM SKILTES HAN FRA DEM
Sl. 113; Ap.G. 1,1-11; Luk. 24, 46-53

Kristi himmelfart kan føles som en underbelyst festdag, klemmt inde som den er mellem påske og pinse. Nu hvor bededag er væk, vil den måske blive helt overtaget af konfirmationsgudstjenester. Det behøver ikke være så skidt, for dagen rummer mange temaer, som passer glimrende til konfirmation.

Et afsæt kunne være adskillelsen og det at stå på egne ben. Smukt, vemodigt og sandt beskrevet, idet velsignelsen og adskillelsen sker i én bevægelse, som et farvelkys.

Et andet kunne være livets begyndelser. "I skal begynde i Jerusalem" siger Jesus, håndgribeligt og til at forstå. Hvor begynder vi? Og hvordan kommer man i gang med (voksen-)livet – hvis man da ikke allerede er det?

Et tredje kunne være videregivelsen af alt det vigtige, som man selv har fået overdraget og hele det perspektiv, som kommer ind med epistlens metalag om "Min første bog" og adressaten Theofilus.

HIMMELEN

Salme 113 åbner rummet og grunder det lærred som bærer dagens læsninger. Gud Herren troner højt i himlen og netop derfor er det så forunderligt at han ser ned i det lave. Guds blik løfter den ringe op mod himlen. Og tilsvarende gælder det at mennesket ved at se op mod Gud løfter sig selv op imod ham, ovenud af sit jordbundne opholdssted.

Dagen forholder sig til et spørgsmål, som kan synes akademisk, men ikke er mindre påtrængende af den grund. Hvor er Kristus? Hvor befinder han sig efter opstandelsen? Alle kulørte billeder til trods, må vi holde fast i at himmelen er en metafor for det, som på én gang er utilgængeligt for vores erfaring og så nært som vores eget åndedræt. Luftrummet omkring os rummer både-og.

Det handler om Kristi ubiquitet, allestedsnærværelsen. Eller sagt på en anden måde: Det at Kristus på én gang kan trone ved Faderens højre hånd og være til stede i nadveren. Det var et af de store stridspunkter, da Luther udformede sin nadverlære, og det enkleste ville være at lade spørgsmålet bliver dér, i det rent historiske. Dog er der meget mere end dogmatiske tovtrækkerier på spil. Det har betydning for vores omgang med verden, tingene og sandheden, om vi forstår Kristi nærvær som noget rent åndeligt og immaterielt eller om Kristus også kan være virkeligt til stede i det konkrete, i nadverens brød og vin. Det har betydning for vores væren i verden om det konkrete viser hen til noget, som vi ikke kan se – nemlig Kristus siddende ved Faderens højre hånd – eller om Kristus virkelig er lige hér sammen med den menighed, som fejrer gudstjeneste i fællesskab.

ÅND OG TING

Den amerikanske forfatter Marilynne Robinson skildrer i romanen "Hus og hjem", hvordan to kvinder glider ud af tilværelsen. De mister ganske langsomt deres forbindelse til det, som for andre mennesker udgør dagligdagen. Alt det, som hører med til at leve i verden, med hus og hjem. Det er trivielle ting som indkøb, madlavning, tøjvask og snøreband i skoene. Men da de to hovedpersoner langsomt slipper forbindelsen til hverdagens konkretiserede liv, forsvinder de helt ud af verden. De bliver hjemløse, tidløse og historieløse. I den by, de har forladt, går man ud fra, at de er omkommet i den nærliggende sø, og det kunne de på en vis måde lige så godt have været. Ud fra én betragtning er de blevet rent åndelige væsener, mens dem, de har ladet tilbage, lever rent materielle liv. Det er to verdener, der har mistet forbindelsen til hinanden.

I Robinsons øvrige forfatterskab er ånden til stede i alt det, som sanses. Kritikeren Judith Shulevitz bemærker hvordan Robinson omdefinierer ideen om den moderne romans realisme. For Marilynne Robinson er det netop realisme at skildre verden som det sted, hvor mennesket sanser og erfarer Guds nåde. Eller i dagens sammenhæng: Kristi nærvær.

SPOR

Jeg har før skrevet om Arrild kirke. På prædikestolen vises himmelfarten på traditionel vis med et par fødder i en sky. Men under fødderne ses to fodspor. Skal vi tro evangelierne, er det mere end spor efter det, som ikke er her. Så er Kristus selv til stede når to eller tre forsamles i Hans navn, som Ordet i ordene og i enhver næstekærlig handling.

ORD UDEFRA

Naja Marie Aidt skrev digtet om døden længe før hun mistede sin søn Carl. Sorgen fik hendes sprog til at gå i stykker. Bogen, hvis titel er hentet fra digtet, er hendes vej tilbage til verden. Bogen gør netop det, som digtet beskriver. Den generobrer tomrummet og vender fraværet til nærvær. Det smertefuldt tomme bliver til konkrete spor i verden. Det er som disciplene, der får at vide at de ikke skal stå og stirre på det tomme himmelrum, men gå ind i livet på jorden (med en formulering lånt fra Miriam Due).

Har døden taget noget fra dig
så giv det tilbage
giv dét tilbage
som du fik af den døde
da den døde var levende
da den døde var dit hjerte
giv det tilbage til en rose,
et kontinent, en vinterdag,
en dreng der ser dig an
fra hættens mørke

Salmer:

257 Vaj nu, Dannebrog på voven

218 Krist stod op

Kirkesangbogen 857 Angsten ud i skåle (eller fra salmebogen nr. 258 vil natten nu vige)

252 Til himmels fór

Kirkesangbogen 1004 Igen berørt, bevæget (eller fra salmebogen nr. 250 Kommer sjæle dyrekøbte)

318 Stiftets Guds søn har på jorden et åndeligt rige.

Citat: Naja Marie Aidt "Poesibog", Gyldendal 2008

Litteratur: Marilynne Robinson "Hus og hjem" (1982)/"Housekeeping" (1980)

Judith Shulevitz "Marilynne Robinson makes the book of Genesis new. In her hands, scripture becomes a precursor to the novel.", The Atlantic, 10. februar 2024

GLØDENDE TUNGER

PINSEDAG. JEG VIL IKKE EFTERLADE JER FADERLØSE

Jer. 31, 31-34; Ap. G. 2, 1-11; Joh. 14, 15-21

Som prædikant har man ofte en due svævende over hovedet, i hvert tilfælde hvis man er præst i en kirke med en gammel prædikestol. Et let fatteligt udtryk for at det er Ånden, der skal vejlede os prædikanter. Det virker ganske passende at slutte et halvt års refleksioner over de kommende søndages prædiken med nogle overvejelser om pinsefortællingen og pinsedagens læsninger.

I Gentofte kirke, hvor jeg havde mit første embede, var der ud over duen over hovedet en "gelænderknop" udformet som en brændende flamme på trappen op til prædikestolen. Den evige flamme i træ brændte som et fromt ønske, en bøn – og nogle gange en pinefuld påmindelse, hvis det var en af de søndage hvor det ikke føltes som om tungen ligefrem glødede. Det med de glødende tunger er et af Grundtvigs yndlingspinseudtryk.

Niels Thomsen lægger vægt på hvor meget Johannes' Åbenbaring fylder hos Grundtvig i sin lille "Forbrugervejledning til 28 grundtvigssalmer". Jeg har dog altid tænkt på pinsen som det stik modsatte af dunkelhed og det, man i dag forstår ved "at tale i tunger". En oplevelse af at alt med ét står lysende klart, at hele højden, bredden og dybden af evangeliet træder frem, forklaret og meningsfuld. Måske er det derfor Grundtvigs salmer på én gang er lette at synge og svære at forstå, hvis man sætter sig for at forklare hvad de betyder. Salmesang er ord, musik og krop på én gang. Alt virker sammen idet, man synger. Evangeliet er som livet selv, man kan ikke nøjes med at tage det til sig med forstand, følelser,

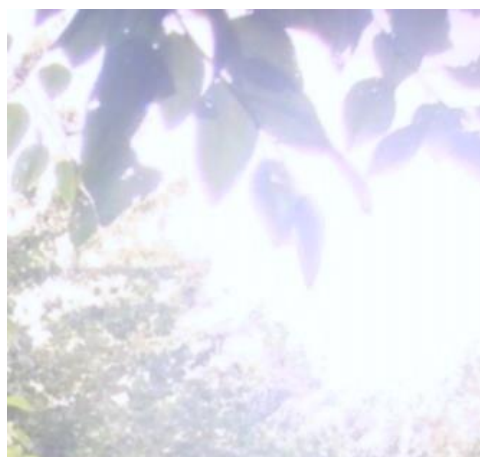
intuition eller krop, man må opfange det med alt dette på én gang og mere til. Sådan som det, ideelt set, sker i en gudstjeneste.

SAMMENHÆNGSKRAFT

Til daglig taler vi meget om splittelse og sammenhængskraft. Der er mange bud på, hvad der splitter og hvad, der samler. Som regel er det noget med at udpege et enkelt problem som ondets rod. Det er nødvendigt med sådanne analyser for at kunne handle politisk. Men måske handler det (også) om mangel på både ånd og Ånd. I har fået den samme Ånd, skriver Paulus (1. Kor 12). En ånd, der er fælles på trods af forskelligheder og som derfor også hjælper os med at favne forskellighederne i os selv. I pinseberetningen udtrykkes det ved alle de forskelligartede folkeslag, der nu forstår hinanden. Det er denne første oversættelse ind i menneskers liv, som må gentages i enhver kultur, i enhver generation, i ethvert menneske. Alligevel er evangeliet det samme, mennesket det samme.

OM LIDT SÅ ER VI SKILT AD

Læsningen fra Johannesevangeliets afskedstaler rummer et vemod, som normalt ikke forbindes med pinsetiden. Hvor både jul og påske har et bagtæppe af mørke, fejres pinsen ofte som ublandet glæde over liv, Ånd og overdådig forsommer i skøn forening. Men afskeden er sorgfuld, afstanden smertelig. En forelskelse eller en stor kærlighed kan give den følelse, at verden er gennemlyst af mening, så længe man er tæt på den elskede. Nu tager Jesus afsked, men han fortæller at noget andet vil komme i

stedet, sandhedens ånd, som ikke bare *er* sand, men *gør* verden fuld af sandhed og mening når den virker i og imellem mennesker. "Jeg vil ikke efterlade jer faderløse" siger Jesus og uddyber selv hvordan Gud Fader og Gud søn er forbundne med hinanden og med den troende forsamling. I evangeliets kontekst er det disciplene, men nu i dag, gælder ordene den menighed, som forsamles til gudstjeneste.

DANTE

"Han som bevæger alt" begynder Paradisets første sang i Dantes guddommelige komedie. Bevægelsen begyndte og standsede aldrig siden. Den som bevæges, kan selv bevæge andre. Så er der håb.

ORD UDEFRA

Jeg har kunnet Sophus Claussens digt Ekbátana udenad siden dengang i gymnasiet, hvor vores dansklærer lod os slippe for en skriftlig aflevering hvis vi memorerede

digtet. Siden dengang har Sophus Claussens digter-jeg været en tavs medvider og allieret: "En spotter gav mig med lærdom at ane/ at vægten på ordet var Ekbatáne/ den traurige tosse, han ved ej da / at hjertet det elsker Ekbátana." Claussen skriver digte om at digte, om at opfatte verden og forsøge at indfange oplevelsen med ord. "Atomernes oprør" begynder med heksametrene, der galopperer afsted på vilde versefødder. Frihed og lovmæssighed brydes og "Vor Planet bliver lydhør og tynd som en bristende Boble". Pinseunderet er ren frihed, atomernes frihed. Det er frihed til at mødes om evangeliet, som giver mere end det tager. Frihed fra lovmæssighed, fordi det er muligt at være noget for et andet menneske, trods alt. Frihed fra at regne den ud, fordi den som hører Kristus til, deler ud af det, som er Hans, og ikke sit eget.

Atomernes oprør

[...]

Alle Atomer i Verden forlanger at sættes i Frihed,

Alle Nationer vil strides og alle Forbundne vil skilles.

Jeg, et Atom under Solen, jeg anraaber Lande og Bølger.

Træer og Sten og Metaller, Dyr og Fugle, som aander,

Strømmen i Havenes Dyb og Ilden i Bjergenes Indre:

Dersom vor Stjerne kan frelses, da lad os ej volde den Skade.

Salmer:

290 I al sin glans

1 Guds menighed syng

308 Helligånd vor sorg du slukke

--

Kirkesangbogen nr. 924 Helligånden sværmer (eller fra salmebogen: 294 Talsmand som på jorderige)

286 Var I ikke Galilæer

321 O Kristelighed (evt. kun v. 4-7)

Citat: Sophus Claussen "Atomernes oprør" (1925). Citeret fra "Sol-Sekunder", Rhodos 1992

Indhold:

- søndag i advent (Elisabeth Bishop)
- søndag i advent (Ole Sarvig)
- Juleaften (Signe Gjessing)
- Julesøndag (Mirian Due)
- søndag e. helligtrekonger (Pia Juul)
- Sidste søndag e. helligtrekonger (Solvej Balle)
- Seksagesima (Czeslaw Milosz)
- søndag i fasten (Gilgamesh)
- søndag i fasten (Inger Christensen)
- Mariæ bebudelse (Rainer Maria Rilke)
- Skærtorsdag (Morten Nielsen)
- påskedag (Anna Akhmatova)
- s. e. påske (Lone Hørslev)
- Bededag (Ole Sarvig)
- s. e. påske (Ursula Andkjær Olsen)
- Kristi Himmelfarts dag (Naja Marie Aidt)
- Pinsedag (Sophus Claussen)